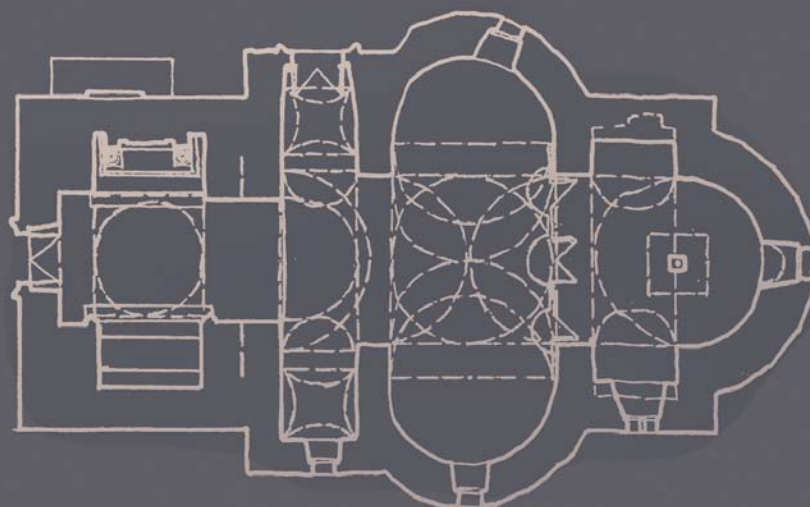

Манастир Раковица Rakovica Monastery

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Пресек и основа манастирске цркве св. арханђела Михаила и Гаврила
Section and basis of the monastery church of St. Archangels Michael and Gabriel

Манастир Раковица

*Улазни комплекс манастира, стање 2010.
Entrance to the monastery complex, 2010*

Манастир се налази у београдској општини Раковица, једанаест километара удаљен од центра града, на обали Раковичког потока. Као сакрални и културно-историјски споменик, манастир Раковица је током векова, делећи судбину српског народа, трпео бројна разарања и уздизања. У различитим временским епохама, служио је као расадник писмености, средиште културног и духовног живота, жариште из којег су се шириле идеје националног ослобођења и најзад као гробно место истакнутих личности српске историје.

Порекло манастира Раковице, са Црквом Светих арханђела Михаила и Гаврила, народно предање везује за епоху српских краљева Драгутина и Милутина. Међутим, најстарији писани помен манастира налазимо у путопису Феликса Петанчића

писаном 1502. године, где се манастир помиње под именом *Racauicense monasterium*. У турском путопису из 1560. године помиње се манастир Раковица „код села Хрчина“ (Врчина).

Питање настанка манастира ближе одређује повеља влашког војводе Константина Бранковеана Бесарабе, издата 1701. године, у којој стоји да је „сазидан и из свог темеља подигнут од стране доброг хришћанина, почившег Радула војводе, који је протеклих година био господар ове земље (Влашке)“. Душан Кашић сматра да се у овом ктитору може препознати влашки војвода Радул I Црни (око 1377 – око 1385), па се сходно томе може претпоставити да је првобитни манастир Раковица, поврх села Раковице, односно код „села Врчина“, подигнут у време кнеза Лазара (1371–1389).

Каснија судбина манастира није довољно позната и о њој сведоче само фрагментарни историјски извори. Зна се да су Турци често узнемиравали и пљачкали манастир, нарочито у време војних похода. После једног од таквих догађаја „манастир се пресели дубље у шуму, тада густу и велику, тражећи скровитије место...“ Разарање и напуштање манастира везује се за крај XVI века, односно за време турског похода на Беч, 1592. године, и народне немире из 1594. године, у које су били умешани и поједини црквени великодостојници. Након овог пустошења манастир се, готово цело столеће, не помиње у историјским изворима. Тек од краја XVII века манастир се појављује у историјским списима као активан чинилац у политичком животу.

Ново значајно поглавље у животу манастира је везано за раковичког калуђера Григорија, који се истакао приликом склапања Карловачког мира 1699. године. Због изузетних заслуга у помоћи руској дипломатији Григорије је био награђен, а манастир Раковица је добио велику помоћ Русије и Влашке. Приликом Григоријевог боравка у Москви, 30. јуна 1701. године, издата је царска повеља Петра Великог, која каже: „... Даривали смо из српске земље, манастир светих архангела Михаила и Гаврила, игумана Григорија са братијом, и оне који после њих буду у том манастиру игумани и братија, ради овог: Овај горе поменути игуман Григорије поклонио се великом господару, да би ми велики господар, наше царско величанство, њега игумана даривали и да бисмо му одобрили да долази у Москву ради милостиње у одређену годину и да му се о томе даде наша дародавна грамата царског величанства...“ Захваљујући руској помоћи и активности њеног игумана Григорија манастир се брзо опоравио. Ипак овај период благостања није трајао дуго, тако да је нови аустријско-турски рат 1737–1739. године, донео нове недаће и страдања. Манастирско братство је због помоћи Аустријанцима морало да се повуче у Срем, носећи са собом највредније црквене покретне ствари: иконе, црквене утвари, драгоцености, старе књиге и повеље. Дошавши у Срем, раковичко братство се сместило у Великој Ремети.

У другој половини XVIII века запуштени манастир је једва животарио, о чему говоре оскудни подаци. Манастир је често нападан и пљачкан од стране Турака. После потписивања Свиштовског мира 1791. године и објаве Хатишерифа из 1793. године, када је Србима у Београдском пашалуку била зајамчена слободу вере и могућност обнове порушених и напуштених манастира, приступа се радовима на манастиру Раковица. Вероватно да је манастир био обновљен до извесне мере када је херој Првог српског устанка Васа Чарапић, који је погинуо приликом ослобађања Београда 1806. године, сахрањен уз северни зид манастирске цркве.

Манастирска црква св. арханђела Михаила и Гаврила, стање 2010.
Monastery Churches of St. Archangels Michael and Gabriel, 2010

О животу манастира током XIX века сазнајемо из писаних извора. Кнез Милош, 1822. године предузима мере на сређивању манастирског имања и обнови саме цркве. Исте године су изграђене троспратне ћелије, са великом трпезаријом и кнежевим конаком, о чему сведочи Јоаким Вујић у свом делу Путешествије. Следећа етапа у обнови манастира пада у 1829. годину, када је рађено на конаку.

Обнова манастирске цркве дошла је на ред тек 1861–1862. године, када су кнез Милош и његов син кнез Михаило даривали новац за радове. Том приликом црква је дозидана у горњем делу, изнад кордонског венца, за више од једног метра. Такође је промењен кровни покривач и уместо црепа постављен је плех. Ј. Веселиновић је 1862. године забележио: „... Не само што је стара црква повишена, више од по фата него је сва покривена плехом,

па и она два кубета, а крстови и јабуке на кубету позлаћени су... Сва је црква мрамором белим прошлог лета патосана, а и двери се сада ударају, које ће златним украсима и иконама бити украшене, као што ће и сва црква бити живописана...”

За положај манастира у XIX веку од нарочитог значаја су биле везе са владарском породицом Обреновић. У почетку су његови патрони били кнез Милош и кнегиња Љубица, а касније се о манастиру старају кнез Михаило и Томанија Обреновић, супруга Јеврема Обреновића. Томанија је финансирала завршетак радова на „старом конаку“, као и подизање нове звонаре на којој се, изнад улазних врата, налази њен ктиторски натпис. Такође је подигла „нови конак“, који се и данас зове Томанијин конак. Ускоро манастир постаје и званично дворски манастир династије Обреновић, чији чланови воде бригу о његовом стању.

Године 1905. у манастиру почиње да ради Монашка школа, прва овакве врсте у Србији, за чије потребе је 1925. године подигнута нова зграда, такозвани Платонов конак. Зграду је пројектовао руски архитекта Валериј Сташевски у српско-византијском стилу. Школа је радила све до 1932. године, а у периоду од 1949. до 1958. године у манастиру је била смештена Београдска богословија. Од 1959. године Раковица је женски манастир.

У оквиру манастирског комплекса данас се налазе објекти настали у различитим историјским епохама од XV до XX века. Свакако је најважнији објекат Црква Св. арханђела Михаила и Гаврила. Време подизања манастирске цркве се не може прецизно датирати, али се ставља у шири период између обнове Пећке патријаршије 1557. године и Велике сеобе Срба 1690. године. Конципирана је као једнобродна грађевина триконхалне основе, са видљивим утицајем моравске школе. Црква има два кубета, веће над централним травејем наоса, а мање над припратом. У основи наос је решен у форми сажетог уписаног крста, иако у спољашњој обради овакав облик није видљив. Интервенције на цркви из XVIII и XIX века у знатној мери су измениле аутентичан изглед горњег склопа грађевине. Хоризонтална подела на фасадама, изведена помоћу кордонског венца, раздваја горњи и доњи појас на два неједнака дела. Уз северну фасаду цркве 1910. године израђен је, по пројекту архитекте Константина Јовановића, надгробни споменик војводи Васи Чарапићу, а око саме цркве, у оквиру манастирског дворишта, налази се низ надгробних плоча и споменика различитим личностима: Теодору Обреновићу, породична гробница Јеврема Обреновића, Науму Ичку, Себастијану Рошу, патријарху Димитрију Павловићу и др. Спомен-плоча изгинулим ратницима 1912. и 1913. године из Кнежевца, Рушња, Ресника, Јајинаца и Раковице постављена је на западни зид манастирске цркве 1914. године. Од савремених значајних личности у дворишту манастира је 2009. године сахрањен патријарх Павле. Треба напоменути и да је 1887. године подигнута манастирска чесма по пројекту архитекте Јована Илкића.

У ентеријеру цркве није сачуван стари живопис, као ни остаци живописа из 1862. године, када су вршени радови на осликавању ентеријера. Током наведених радова 1862. године, изведен је данашњи дрвени иконостас, уместо старог који је био озидан. Нови иконостас је израђен у духу барока, са елементима класицизма. Почетком XX века иконостас је поправљан и том приликом је нове иконе израдио Рафаило Момчиловић.

Манастир Раковица је утврђен за културно добро Решењем Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НРС 1949. године (НРС бр. 1848/49 од 26.10.1949), а за културно добро од великог значаја утврђен је 1979. године. ("Сл.гласник РС" бр. 14/79 (147)).

Манастирска црква св. арханђела Михаила и Гаврила, изглед из прве половине XIX века

Monastery Churches of St. Archangels Michael and Gabriel, appearance from the first half of the 19th century

Литература:

1. Бранко Вујовић, Црквени споменици на подручју града Београда, књига друга, Саопштења ЗЗЗСКГБ, св. 13, Београд, 1973, 257–282.
2. Слободан Гиша Богуновић, Архитектонска енциклопедија Београда XIX и XX века, Београд, 2006, 323–326.
3. Зоран Симић, Марко А. Јанковић, Стари манастир Раковица, Саопштења РЗЗЗСК, XLI, Београд, 2009, 319–330.
4. Документација Завода за заштиту споменика културе града Београда.

Rakovica Monastery

*Платонов конак из 1925. године, подигнут према пројекту арх. В. Сташевског
Plato's Konak from 1925, based on the design of the architect V. Staševski*

The monastery is located in the Belgrade municipality of Rakovica, 11 km away from the center, on the bank of the stream Rakovica. As a religious and cultural-historical monument, the Monastery Rakovica, sharing the fate of the Serbian people, suffered numerous destruction and reconstructions over the centuries. At different time periods, it was the center of literacy, the center of cultural and spiritual life, the focal point from which the ideas of national liberation were spreading and finally the burial place of prominent figures in Serbian history.

The origin of the Rakovica Monastery, with the Church of the Holy Archangels Mihailo and Gavriilo, is associated with the epoch of Serbian kings Dragutin and Milutin, by folk tradition. However, the earliest written mention of the monastery was found in travel accounts of Feliks Petančić written in 1502, where the monastery was mentioned by name Racauicense monasterium. The Turkish travel accounts from 1560 mentioned the Rakovica Monastery "near the village Hrchina"(Vrčin).

The issue of the origins of the monastery was better defined by the Charter of the Vlach Duke Constantine Brancovan Basarab, issued in 1701 in which he said that “it was built and raised from its foundation by a good Christian, deceased Duke Radul, which was the master of this country in recent years (Wallachia)”. Dusan Kasic believes that the Vlach Duke Radul I Crni can be recognized as this donor (about 1377-about 1385), and accordingly may be assumed that the original monastery Rakovica, above the village Rakovica, i.e. near “village Vrčin”, was built in the reign of Prince Lazar (1371-1389).

The subsequent fate of the monastery is not enough known and only fragmentary historical sources are its testimony. It is known that the monastery was often harassed and robbed by the Turks, especially during military campaigns. After one of these events, “the monastery moved deeper into the forest, then thick and large, seeking more secret place ...” Destruction and abandonment of the monastery is connected to the end of the 16th century, i.e during the Turkish invasion of Vienna, in 1592, and to the national riots from 1594 in which even certain prelates were involved. After the devastation, the monastery, for almost the whole century, was not mentioned in historical sources. Only from the end of the 17th century, the monastery appears in historical records, as an active factor in political life.

A new important chapter in the life of the monastery is connected to Grigorije, monk of Rakovica, who excelled in concluding Karlovac Peace in 1699. Owing to exceptional merit in helping Russian diplomacy, Grigorije was awarded, and the Rakovica Monastery received a huge aid from Russia and Wallachia. During Grigorije's stay in Moscow, on 30 June 1701 was issued an imperial Decree of Peter the Great, that said: “From Serb country, we donated the Monastery of Holy Archangels Mihailo and Gavriilo, Abbot Grigorije with the brethren, and those who will stay after them in the monastery, abbots and brethren, for this: This above-mentioned abbot Grigorije bowed to the great lord, in order that we, great lord, our imperial majesty, donate him and approve to him to come to Moscow for charity in a given year and let's give

Иконостас манастирске цркве св. арханђела Михаила и Гаврила
Iconostasis of the monastery church of St. Archangels Michael and Gabriel

him our donation book of the imperial majesty...” Owing to Russia's aid and activities of its Abbot Grigorije, the monastery recovered quickly. Yet, this period of prosperity did not last long, so that the new Austrian - Turkish war 1737-1739, brought new hardships and sufferings. Monastery's brethren, due to help they gave to Austrians, had to withdraw in Srem region bringing with them the most valuable movables of the church: icons, holy relics, treasures, old books and charters. Having arrived in Srem, Rakovica's brethren settled in Velika Remeta.

In the second half of the 18th century, the abandoned monastery barely existed, about which testify some deficient information. The monastery was often attacked and robbed by the Turks. After signing the Peace of Svistovo in 1791 and issuance of hatiserif (Sultan's edict) from 1793, when the Serbs in Belgrade pashaluk got guaranteed freedom of religion and the possibility of reconstruction of destroyed and abandoned monasteries, started the works on the Rakovica Monastery. The monastery was probably restored to some

extent, when the hero of the First Serbian Uprising, Vasa Čarapić, who was killed during the liberation of Belgrade in 1806, was buried along the southern wall of the monastery church.

About the life of the monastery during the 19th century, we learn from written sources. In 1822 Prince Milos took measures to arrange the monastery property and to restore the church. That same year three-story cells were built, with a large dining room and Konak of Prince Milos (royal residence), as evidenced by Joakim Vujic, in his work *Puteševstvije*. The next stage in the reconstruction of the monastery was in 1829, when the works on the konak were under way.

The renewal of the monastery church came only in 1861-1862, when Prince Miloš and his son Prince Mihailo donated money for works. On this occasion the church was additionally built in the upper part, above the cordon cornice, for more than one meter. The roof covering was also changed and instead of tiles were set brass. J. Veselinovic noted in 1862: "Not only that the old church was raised

by more than three feet, but it was all covered with brass, and even the two domes, and crosses and apples on the dome were gilded ... Last summer whole church was paved with white marble, and the doors are now palpitating, which will be decorated with golden ornaments and icons, and the church will be painted ..."

Links with the royal family Obrenovic were of particular importance for the status of the monastery in the 19th century. In the beginning, its patrons were Prince Milos and Princess Ljubica, and afterwards the old monastery was protected by Prince Mihailo and Tomanija Obrenovic, wife of Jevrem Obrenovic. Tomanija has funded the completion of works on "old konak", as well as construction of new steeple, on which, over the front door, is her founder's inscription. She also built the "new konak", which is still called "Tomanija's konak". Soon the monastery became the official royal monastery of the Obrenovic dynasty, whose members were taking care of his condition.

In 1905, the Monastic School began to work in the monastery, it

was the first of this kind in Serbia, for whose needs in 1925 the new building was erected, the so-called "Plato's konak". The building was designed by Russian architect Valery Staševski in Serbian-Byzantine style. The school was active until 1932, and in the period from 1949-1958, the Belgrade School of Theology was located in the monastery. From 1959, Rakovica is a female monastery.

Nowadays within the monastery complex are located facilities made in different historical periods, from the 15th to the 20th century. Certainly the most important facility is the Church of Holy Archangels Mihailo and Gavriilo. The period of the construction of the monastery church can not be precisely dated, but it is placed in a wider interval between the reconstruction of Pec Patriarchate in 1557 and Great Migration of Serbs in 1690. It was designed as a one-nave building in three-conched plan, with the visible influence of the Moravska School. The church has two domes, the larger one over the central arcade of the nave, and the smaller over the narthex. Basically, the nave is resolved in the form of a reduced inscribed cross, although this form is not visible in the external treatment. Interventions on the church from the 18th and 19th century altered substantially the authentic look of the upper part of the building. Horizontal division on the façade, was performed using cordone cornice, separating upper and lower zone into two unequal parts. In 1910 a gravestone of Duke Vasa Carapic, according to the design of architect Konstantin Jovanović, was made next to the northern façade of the church. And around the church, in the monastery courtyard, there is a series of tombstones and monuments of different personalities: Teodor Obrenovic, a family tomb of Jevrem Obrenovic, Naum Icko, Sebastian Ros, Patriarch Dimitrije Pavlovic, etc. A memorial to perished warriors in 1912 and 1913 from Knezevac, Rusanj, Resnik, Jajinci and Rakovica was placed next to the western wall of the monastery church in 1914. From contemporary personalities, in 2009 in the courtyard of the monastery was buried even Patriarch Pavle. It should be noted that in 1887 the monastery fountain was built according to the design of architect Jovan Ilkić.

The old fresco decoration has not been preserved in the interior of

the church, as well as remains of fresco decoration from 1862, when the works on the painting of the interior were carried out. In 1862 in the course of these works, the present wooden iconostasis was made, in stead of the old one which was built. The new iconostasis was made in the spirit of the baroque, with elements of classicism. At the beginning of the 20th century the iconostasis was repaired and on this occasion the new icons were made by Rafailol Momcilovic.

In 1949, the Rakovica Monastery has been proclaimed a cultural monument by the Decision of the Cultural Heritage Preservation and Scientific Research Institute NRS, and in 1979 it was established a cultural monument of great value.

Ентеријер манастирске цркве св. Арханђела Михаила и Гаврила, гроб Томаније Обреновић
Interior of the monastery church of St. Archangels Michael and Gabriel, grave of Tomanija Obrenovic

Bibliography:

1. Branko Vujovic, *Religious Monuments in the Area of the City of Belgrade*, Book 2, Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade Announcements, tome 13, Belgrade 1973, 257-282.
2. Slobodan Gisa Bogunovic, *Architectural Encyclopedia of Belgrade of 19th and 20th century*, Belgrade 2006, 323-326.
3. Zoran Simic, Marko A. Jankovic, *Old Rakovica Monastery*, Announcements Cultural Heritage Preservation Institute XLI, Belgrade 2009, 319-330.
4. Documentation of Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade.

Шема иконостаса манастирске цркве св. арханђела Михаила и Гаврила
Template of the iconostasis of the monastery church of St. Archangels Michael and Gabriel

МОНАСТИР РАКОВИЦА

Издавач:	Завод за заштиту споменика културе града Београда
За издавача:	мр Милица Грозданић, директор
Аутор текста:	Александар Божовић
Лектура:	Татјана Тодоровић
Превод:	Јелена Топаловић-Китановић
Графички дизајн:	Александра Ристановић, Лука Прокић
Фотографија:	Снежана Неговановић Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда
Тираж:	1000 примерака
Штампа:	ЈП "Службени гласник", Београд

Београд 2010.
Завод за заштиту споменика културе града Београда
Издање је омогућио Град Београд,
Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

726.71(497.11)*15*(036)
721.222(497.11)-523(036)

БОЖОВИЋ, Александар, 1971-
Манастир Раковица = Rakovica Monastery /
[аутор текста Александар Божовић ; превод на
енглески језик Јелена Топаловић-Китановић ;
фотографија Снежана Неговановић]. - Београд :
Завод за заштиту споменика културе града
Београда = Cultural Heritage Preservation
Institute of Belgrade, 2010 (Београд :
Службени гласник). - 10 стр. : илустр. ; 20 x
20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл.
превод. - Податак о аутору преузет из
колофона. - Тираж 1.000. - Библиографија:
стр. 6.

ISBN 978-86-81157-60-2

а) Манастир Раковица - 16в - Водичи
COBISS.SR-ID 180486156